

Jacht = Fauna- wanbeheer

Hoe belangrijk zijn grote jagers in de natuur? En welke invloed hebben zij op populaties

prooidieren? Dat Nederland geen grote jagers meer kent, is een veelgebruikt argument om te pleiten voor de een of andere vorm van populatiebeheer. Onterecht, zo beargumenteert milieufilosoof Jozef Keulartz: "Predatie speelt in onze contreien een ondergeschikte rol."

Jagers rechtvaardigen de jacht doorgaans met een beroep op een drietal claims: ze doen aan schadebestrijding, waarbij vooral gedacht moet worden aan wildvraat en verkeersongelukken; ze zorgen voor duurzame vleesproductie, een claim waarmee ze tegenwoordig hun imago proberen op te vijzelen; en ze pretenderen aan duurzaam faunabeheer te doen. Op al die claims valt heel wat af te dingen, het meest op de laatste: er is eerder sprake van faunawanbeheer dan van duurzaam faunabeheer.

Rol predatoren

De claim dat jagers bijdragen aan duurzaam faunabeheer wordt verdedigd door de jacht voor te stellen als substituuat voor predatie door grote carnivoren zoals de wolf of de lynx. Die voorstelling is misleidend, want prooipopulaties worden niet alleen (top-down) door predatie gereguleerd

maar ook en vooral (bottom-up) door het voedselaanbod. De rol van predatie in ecosystemen is dus relatief en predatie speelt in onze contreien een ondergeschikte rol, zo leert de wildecologie. Op grond van recent onderzoek naar het effect van wolven op hun prooien in het Poolse Woud van Białowieża komt ecooloog Dries Kuijper tot de conclusie dat de komst van de wolf niet zal leiden tot een sterke achteruitgang in aantallen herten, reeën of zwijnen in beboste gebieden zoals de Veluwe of het Drents-Friese Wold. "In de meeste gebieden is er geen sprake van dat wolven de populaties grote hoefdieren reguleren", aldus Kuijper in *Bionieuws* van 31 augustus 2013.

Doelstanden

Met dit ecologisch gegeven wordt in het faunabeheer geen enkele rekening gehouden. In tegendeel: door het instellen van heel lage doelstanden wordt juist voorkomen dat het voedselaanbod het aantal hoefdieren kan reguleren. Daarbij valt op hoe ontzettend laag die doelstanden zijn. Op de Veluwe bijvoorbeeld, gelden voor het edelhert en het wilde zwijn maxima van respectievelijk drie en twee dieren per 100 hectare. Om die lage doelstanden te bereiken moeten jaarlijks enorme aantallen grote hoefdieren worden afgeschoten.

Een voorbeeld: op de Veluwe golden voor de periode van 2005 tot 2010 de volgende (in het Faunabeheerplan vastgestelde) afschotcijfers:

Daarbij valt op hoe ontzettend laag die doelstanden zijn

Voor de Veluwe geldt al jaren een doelstelling voor afschot van wilde zwijnen van bijna 80 procent. (Foto: Staatsbosbeheer)

wild zwijn 77,8 procent, ree 70 procent, edelhert 70 procent en damhert 70 procent, wat het totaal brengt op 72,5 procent jaarlijks af te schieten dieren. In dezelfde periode bedroegen de gemiddelde sterftcijfers in de Oostvaardersplassen: heckrond 8,4 procent, konikpaard 16,2 procent, edelhert 20,7 procent, wat het totaal gemiddelde op 17,6 procent brengt. Daarbij gaat het niet om proactief afschot van veelal gezonde dieren, maar om reactief afschot, dat erop gericht is dieren uit hun lijden te verlossen. Iemand heeft ooit uitgerekend dat het jaarlijks afschot op de Veluwe te vergelijken valt met een 'plaag' van 1400 wolven gedurende acht maanden. Niet voor niets noemt wildbioloog Geert Groot Bruinderink de Veluwe 'de grootste schiettent van Noordwest-Europa'.

Verborgene winterslaap

Duurzaam natuurbeheer wordt door zo'n groot-schalige jacht helemaal om zeep geholpen.

Hierdoor worden immers alle natuurlijke mechanismen buiten werking gesteld die wilde dieren in de loop van de evolutie hebben ontwikkeld om met periodieke voedseltekorten om te gaan. Zo hebben herten in de winter een 'verborgen winterslaap', ook wel 'pseudohibernatie' genoemd. Wanneer zij niet gestoord of bijgevoerd worden, daalt hun lichaamstemperatuur tot 1,5 graden Celsius, waardoor hun energiegebruik gehalveerd wordt, en ze dus met veel minder voedsel toekunnen.

Het fenomeen van de verborgen winterslaap bij edelherten is trouwens ook bij Nederlandse jagers allang bekend. Op 8 april 2005 publiceerde Het Edelhert 'De nieuwe inzichten in de ecologie van het edelhert' – een vertaling van een artikel uit 2004 over dit onderwerp van de hand van Walter Arnold, voorzitter van het Weense onderzoekscentrum voor wildbiologie en ecologie.

Natuurlijke krimp

Een ander natuurlijk proces, dat door grootschalige jacht ondermijnd wordt, is de vermindering van de vruchtbaarheid van vrouwtjes als gevolg van vermagering. Ze slaan dan een of twee jaar over met het krijgen van een jong, wat de vrouwtjes de gelegenheid geeft om weer voldoende aan te sterken. Hierdoor krimpt de populatie en komt er weer meer voedsel beschikbaar. Groot-schalige bejaging werkt averechts en leidt juist tot een hoge reproductiesnelheid van de dieren. Wilde zwijnen op de Veluwe brengen vier keer meer biggen voort dan natuurlijk is. En Veluwe herten produceren gemiddeld 1 tot 1,5 kalfje per hinde, tegenover 0,6 in de Oostvaardersplassen, waar alleen reactief beheer plaatsvindt.

Niet alleen worden er door jagers ongelooflijke aantallen gezonde dieren afgeschoten, binnenkort 2200 van de 3000 herten in de Amsterdamse Waterleidingduinen, maar ook het welzijn van de overgebleven dieren staat hierdoor ernstig onder druk. Hun sociale organisatie wordt letterlijk aan flarden geschoten. Dat blijkt ook uit

de gemiddelde levensverwachting van de overgebleven dieren, dat een belangrijke indicator is van dierenwelzijn. De edelherten op de Veluwe leven bijvoorbeeld maar half zo lang als die in de Oostvaardersplassen.

Boze reacties

Om met een smakelijke anekdote te eindigen: naar aanleiding van een bezoek aan de Oostvaardersplassen in de nawinter van 2010 schreef Philip Salm, toenmalig voorzitter van Vereniging Het Edelhert, op de site van de vereniging: 'Mij staat geen betere beheersvorm voor ogen dan wat Staatsbosbeheer hier laat zien.' Salm vond dan ook dat 'wat mij betreft de vereniging haar standpunt inzake de Oostvaardersplassen geheel moet herzien of als de gesmeerde bliksem met een serieus, diervriendelijker beheersconcept op de proppen moet komen'. Na boze reacties van de leden werd zijn verslag snel verwijderd. Ruim een maand na dato stapte de heer Salm tot veler opluchting op als voorzitter van de vereniging.

Jozef Keulartz is emeritus hoogleraar Milieuwetenschappen aan de Radboud Universiteit Nijmegen, en senior onderzoeker bij Toegepaste filosofie aan de universiteit van Wageningen. Hij doet onderzoek en schrijft veelvuldig over natuurbeheer, bijvoorbeeld over de botsing tussen de 'oude' garde van natuurbeschermers en de 'nieuwe natuurbeschermers', de 'neo-greens' ofwel de ecomodernisten. De spanning tussen dierenwelzijn en soortbehoud heeft zijn speciale interesse, en daarmee onderwerpen als de functie van de dierentuin, de (her)introduktie van dieren, begeleide migratie en het probleem van exoten.

Jozef Keulartz in de buurt van Stavanger.

Bronnen:

- Maartje Kouwen, 'Wat doet de wolf in Nederland', *Bionieuws*, 31 augustus 2013, www.zbs.bialowieza.pl/g2/big/2014_01/b5a2512f2b49d8f98dfe1c0a3017b91f.pdf
- 'Veertig jaar grofwildonderzoek', interview met ecoloog Geert Groot Bruinderink in *De Nederlandse Jager*, 6 maart 2014
- 'De verborgen winterslaap', artikel uit *Deutsche Jagd Zeitung* 3/2004, Vereniging Het Edelhert, 8 april 2005, www.hetedelhert.nl/dossiers/37-oostvaardersplassen/806-08-04-2005-de-verborgen-winterslaap